

| KUNSTWERK onthult KUNSTENAAR

Lucas Cranach

vriend van Luther

'Venus met Cupido die honing steelt', 1527. Olieverf op paneel, 83 x 58,2 cm. Schloss Güstrow, Duitsland. © Rechten voorbehouden.

Meer weten

Bezoeken

'Cranach:

Meister-Marke-Moderne'

Museum Kunstpalast

Kulturzentrum Ehrenhof

Ehrenhof 4-5

Düsseldorf

www.smkp.de

08-04 t/m 30-07

Samen met Albrecht Dürer en Albrecht Altdorfer behoorde Lucas Cranach de Oude tot de grootste kunstenaars van de Duitse Renaissance. Van zijn hand zijn de meest indringende portretten van Maarten Luther en andere tijdgenoten. Zijn vrouwelijke naakten belichaamden bovendien alle contradicties van een eeuw ten prooi aan godsdiensoorlogen. We bekijken een van die werken, 'Venus en Cupido', even van naderbij.

TEKST: ANNE HUSTACHE

Het lichaam van deze Venus is uitgesproken maniëristisch: rank, met ellenlange benen, soepele, golvende lijnen, en een klein hoofd met lichtjes dichtgeknepen ogen. De naakte godin draagt een prachtige hoed en een kostbaar collier. Over haar onderarm hangt een volledig doorzichtige sluier. Deze Venus doet geen moeite om haar schaamstreek aan het oog te onttrekken. Ze lijkt er zelfs de aandacht op te vestigen. De schilder heeft haar blanke, fluweelachtige verschijning tegen een zeer donkere achtergrond geplaatst.

Ondeugende Cupido

De vele Venussen die Cranach schilderde vanaf 1530 deden wat dubbelzinnige sensualiteit betreft niet onder voor hun Italiaanse tegenhangsters, die de Duitse schilder ongetwijfeld heeft gezien tijdens zijn bezoek aan Italië. Cranach had er zo goed als zeker contact met de humanistische kringen en verrijkte er ook zijn kennis van de oudheid en de mythologie. Het hier afgebeelde tafereel is ontleend aan de 'Idyllen' van de Griekse dichter Theocritus: de jonge god Cupido, de zoon van Venus, komt jammerend troost zoeken bij zijn moeder na te zijn gestoken door bijen, zijn verdiende loon voor het stelen van honing.

Religieuze boodschap

In 1505 vestigde Lucas Cranach (1472-1553) zich in Wittenberg. Hij werd benoemd tot hofschilder van de Saksische keurvorst Frederik III de Wijze en raakte ook zeer goed bevriend met de Duitse kerkhervormer Maarten Luther. Hoe erotisch

Hoe erotisch ze ook waren, de Venussen van Cranach sloten aan bij de jonge protestantse iconografie.

ze ook waren, de Venussen van Cranach sloten aan bij de jonge protestantse iconografie. De godin van de schoonheid en de liefde kijkt de toeschouwer recht in de ogen, met een zachte, maar tegelijk ook ondervragende, bijna uitdagende blik. Indien de genietingen van de lichamelijke liefde gevolgd worden door lijden, dan moet je de spirituele, platonische liefde verkiezen boven de aardse liefde. Cranach schilderde Venus talloze malen: nu eens alleen, dan weer in gezelschap van Cupido, of opgenomen in het thema van de 'Drie Gratiën' of het 'Oordeel van Paris'. Deze bijzonder erotische jonge dames passen perfect bij de geest van de Renaissance, maar zijn veel méér dan onderdelen van een mythologisch tafereel. Hun afbeelding bevat ook een zedenles. Ze herinneren de christenen aan hun persoonlijke verantwoordelijkheid wat hun zielenheil betreft. Wellust is een bron van lijden, liefde leidt tot twist. In een tijd waarin het gezag van de paus in vraag werd gesteld, deden de schilderijen van Lucas Cranach zijn tijdgenoten nadenken over wat nu eigenlijk de juiste keuze was. Welke religie was de echte, en welke de valse?

rechts Lucas Cranach de Oude, 'Venus en Cupido', 1509. Olieverf op hout, 213 x 102. Hermitagemuseum, Sint-Petersburg. © Foto: Gunnar Heydenreich.

Dit schilderij is de eerste gekende voorstelling van een naakte Venus in Noord-Europa. De soepele lijnen van haar lichaam, hier nog redelijk zwaar, zijn de voorbode van het verlengde silhouet met extreem uitgerekte benen, die later in de vele maniëristische versies te zien zullen zijn en waardoor Cranach zo bekend zal worden in de jaren 1520-'30. Hier heeft de godin een dromerige blik, in gedachten verzonken en gericht op iets dat zich buiten het beeld bevindt. Later zal zij haar ogen op de kijker richten. En terwijl de naakte Venus eerst nog haar weelderige haar de volle vrijheid geeft, houdt zij dit enkele decennia later stevig in bedwang onder een extravagante hoed. Rond haar hals draagt ze een ketting met twee rijen parels, en in de hand houdt ze losjes een volledig transparante voile, die de aandacht op haar geslacht richt, eerder dan het aan het oog te onttrekken. Doordat de schilder het lichaam van Venus voor een sombere achtergrond heeft geplaatst, benadrukt hij haar fluweelachtige porseleinwitte huid. Met hun ambigue sensualiteit doen Cranachs vele Venussen in geen geval onder voor hun Italiaanse zusters, die de Duitse schilder, ofschoon we niets over zijn scholing weten, wel gekend zal hebben van zijn reizen op het schiereiland. Daar vertoefde hij beslist geregeld in humanistische milieus, een rijke bron van kennis over de antieke oudheid en de mythologie.

